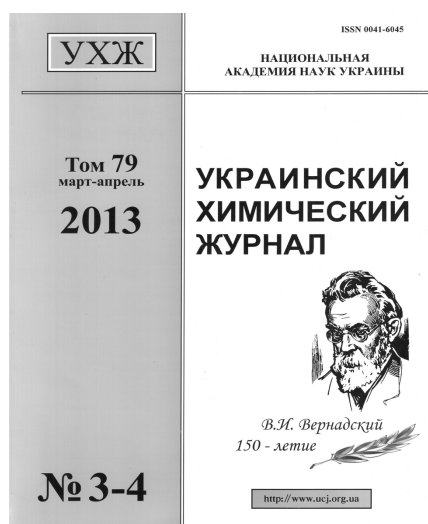


НАЙСТАРШОМУ ХІМІЧНОМУ ВИДАННЮ КРАЇНИ УХЖ — 90 РОКІВ



Дев'яносто років тому, в 1925 році, у Харкові за ініціативою і при підтримці Всеукраїнського суспільства друзів хімічної оборони і хімічної промисловості вперше в історії країни був створений і почав виходити друком "Український хімічний журнал".

Історично так склалося, що "Український хімічний журнал" став *одним з перших хімічних видань в СРСР*, що відображає досягнення вчених-хіміків практично в усіх галузях сучасної хімії і почасти технології, завжди доступний не тільки маститим вченим, але й початківцям — аспірантам і здобувачам. На його публікаціях виросло не одне покоління визначних учених-хіміків, якими пишається наука України і світу.

Упродовж 90-річної історії на сторінках журналу побачили світ праці видатних хіміків — членів Академії наук України Л.В.Писаржевського, В.О.Плотнікова, А.В.Думанського, В.О.Ізбекова, О.І.Бродського, Ю.К.Делімарського, В.А.Ройтера, А.І.Кіпріянова, О.Є.Шилова, О.В.Кірсанова, А.К.Бабка, О.В.Городиського, Ф.С.Бабічева та багатьох інших.

За час видання з 1925 по 1938 рік вийшло 13 томів "Українського хімічного журналу" і склався він з двох розділів — наукового і науково-технічного. Черговий, XIV том, було випущено після десятирічної перерви — його видання при-

пинялося під час Великої Вітчизняної війни, і з 1939 по 1947 рік він не виходив.

До складу першої редколегії входили визначні вчені, академіки АН УРСР Л.В.Писаржевський, Є.І.Орлов, В.О.Плотніков, члени-кореспонденти АН УРСР, СРСР І.І.Стрелков, П.І.Петренко-Критченко, професор Г.Ю.Тимофєєв.

Відповідальним редактором журналу з 1925 по 1929 рік був професор, пізніше член-кореспондент АН УРСР і АН СРСР, спеціаліст у галузі органічної хімії К.А.Красуський (1867—1937), фундатор Фармацевтичного інституту в Харкові (згодом — Державний науковий центр лікарських засобів Міністерства охорони здоров'я і НАН України).

К.А.Красуський — учень О.Є.Фаворського — у 1891 році закінчив Петербургський університет. Займав посади професора Варшавського університету, завідувача кафедри органічної хімії та технології органічних речовин Київського політехнічного інституту, професора хімічного відділення фізико-математичного факультету Університету Св. Володимира, з 1916 по 1929 рік — професор Харківського університету. Досліджував взаємодію органічних оксидів з амінами та амоніаком. Встановив важливі залежності порядку приєднання аміаку та амінів до α -оксидів від структури останніх. Сформулював "правила Красуського", відомі всім хімікам-органікам. Висунув гіпотезу про проміжне утворення α -оксидів у реакціях отримання альдегідів і кетонів з гліколів і підтвердив її експериментально (1902 р.).

З 1929 по 1938 рік відповідальним редактором журналу був професор М.О.Валяшко (1871—1955). Він пройшов надзвичайно складний шлях від аптекарського учня до визнаного у світі науковця, хіміка-фармацевта, помітного суспільного та освітянського діяча. Займався вивченням хімії лікарських речовин та дослідженням їх будови, хімічних властивостей ряду органічних сполук, зразків ефірних олій з рослин України.





Працював над подальшим розвитком ідей О.М.Бутлєрова та В.В. Марковникова. Серед наукових досягнень слід відзначити встановлення закономірностей спектрів поглинання ароматичних та гетероциклічних сполук, висновки про будову молекул. Наукова школа, створена М.О. Валяшком, за систематичністю і обґрунтованістю досліджень УФ-спектрів органічних сполук є однією з найкращих у світі. За їх результатами опубліковано більш ніж 100 наукових праць. Багато робіт присвячено судовій медицині. В 1928–1930 роках був редактором "Великої медичної енциклопедії". Значний внесок М.О.Валяшка у вдосконалення системи фармацевтичної освіти та створення Харківського фармацевтичного інституту, першим ректором якого він став у 1921 році. За плідну діяльність у галузі розвитку хімічної науки він був удостоєний звання заслуженого діяча науки УРСР.

З 1948 року журнал почав видаватися Академією наук УРСР на базі Інституту загальної та неорганічної хімії (ІЗНХ) АН УРСР у Києві. Його було об'єднано з журналом "Записки Института химии АН УССР" (видавалися з 1934 року), від якого "Український хімічний журнал" успадкував кращі традиції. Із "Записок" до журналу перейшли працювати представники наукових шкіл академіків АН УРСР В.О.Плотнікова і А.В.Думанського: В.О.Ізбеков, Я.А.Фіалков, А.К.Бабко, Ю.К.Делімарський, Ф.Д.Овчаренко та інші.

З 1948 по 1953 рік головним редактором журналу був А.В.Думанський (1880—1967) — вчений зі світовим ім'ям, академік АН УРСР, член-кореспондент АН СРСР, один із засновників колоїдної хімії. За цей час до редколегії увійшли відомі вчені академіки АН УРСР О.І.Бродський, І.М.Францевич, А.І.Кіпріанов, Є.О.Шилов, член-кореспондент АН УРСР Є.С.Бурксер.

Після закінчення Київського політехнічного інституту А.В.Думанський організував у Києві першу в країні лабораторію колоїдної хімії. Ввів у колоїдну хімію фізичні методи дослід-



ження; запропонував застосовувати ультрацентрифугування для вимірювання величини колоїдних частинок. Праці Думанського щодо умов утворення та осадження колоїдних розчинів відзначені Великою Менделєєвською премією. У 1946—1960 роках керував Інститутом загальної та неорганічної хімії АН УРСР. Заснував "Колоїдний журнал" (1935) і був його незмінним редактором.



У 1953—1958 рр. відповідає редактором "Українського хімічного журналу" був відомий хімік-органік, академік АН УРСР Є.О.Шилов (1893—1970). Основну увагу в своїх дослідженнях він приділяв кардинальним питанням теорії перетворень органічних сполук. У 1947 р. Є.О.Шилов — фундатор наукової школи — створює лабораторію механізмів органічних реакцій. Він був одним із засновників вчення про механізми органічних реакцій і запропонував та обґрунтував низку фундаментальних положень про їх протікання. Його принцип донорно-акцепторної взаємодії відноситься до основних постулатів сучасного вчення про механізми органічних реакцій. Першим висловив ідею, що утворення циклічних перехідних станів полегшує перебіг хімічних реакцій.

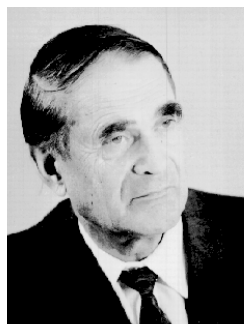
З 1958 по 1968 рік редколегію журналу очолював визначний вчений, фахівець у галузі аналітичної хімії та хімії комплексних сполук академік АН УРСР А.К.Бабко (1905—1968). Його вчителем був видатний аналітик свого часу М.О.Тананасєв, засновник Київської наукової школи аналітиків.



А.К.Бабко закінчив хімічний факультет Київського політехнічного інституту (1927). Тривалий час завідував відділом аналітичної хімії ІЗНХ АН УРСР (1941—1968) і водночас кафедрою аналітичної хімії Київського університету. Бабко з успіхом продовжив справу свого вчителя — досягнення Київської школи хіміків-аналітиків вийшли за межі України. Основний напрям наукових досліджень А.К.Бабка — хімія забар-

влених комплексних сполук і застосування їх у колориметрії. Його дослідження процесів комплексоутворення в розчинах стосуються не лише аналітичної, а й неорганічної і фізичної хімії. Розроблені ним методи аналізу комплексних сполук на основі вивчення оптичної густини розчинів та інших властивостей стали підвалиною нової галузі фізико-хімічного аналізу комплексних іонних сполук.

За часи головування А.К.Бабка до редколегії журналу увійшли академіки АН УРСР Ю.К. Делімарський та О.В.Кірсанов, результати своїх наукових досліджень на його сторінках друкують відомі вчені О.І.Бродський, П.П.Будніков, А.І.Кіпріанов, Я.А.Фіалков, А.В.Думанський, І.А.Шека, Ф.Д.Овчаренко та інші.



Упродовж багатьох років, з 1968 по 1988, головним редактором "Українського хімічного журналу" був академік АН УРСР Ю.К. Делімарський (1904—1990), засновник радянської школи фізичної хімії та електрохімії розплавлених солей. Головні дослідження Делімарського — в галузі хімії та

електрохімії розплавлених солей. Він розробив фізико-хімічні основи електролізу розплавів для одержання і рафінування багатьох металів. Відкрив явище електролітичного перенесення металів з катода на анод. У 1960—1973 роках був директором Інституту загальної та неорганічної хімії ім. В.І.Вернадського НАН України. Нагороджений Золотою медаллю ім. Д.І.Менделєєва АН СРСР, заслужений діяч науки УРСР.

Склад редколегії в період з 1968 по 1976 рік значно розширився і поновився. Окрім вже працюючих О.І.Бродського, А.І.Кіпріанова і Є.О.Шилова, до редколегії вперше увійшли академіки АН УРСР Л.М.Литвиненко, Ф.Д.Овчаренко, А.Т.Пилипенко, К.Б.Яцимирський, члени-кореспонденти АН УРСР К.А.Корнев, О.Д.Куриленко, М.О.Лошкар'єв, І.А.Шека, професори Б.Ф.Марков, Д.М.Стражеско; у період з 1976 по 1982 рік у різний час — майбутні академіки АН УРСР Ф.С.Бабічев, С.В.Волков, О.В.Городиський, В.М.Єременко, В.П.Кухар, Ю.С.Ліпатов, В.Д.Походенко, В.В.Скопенко, члени-кореспонденти АН УРСР Ю.Г.Гололобов, Я.Б.Гороховатський, В.Д.

Присяжний, професори А.М.Голуб, Л.М.Ягупольський та інші.

У 1988 році редколегію журналу очолив учень Ю.К. Делімарського, академік АН УРСР О.В.Городиський (1930—1992). Основні наукові праці його присвячено електрохімічній кінетиці, хімії та електрохімії йонних розплавів і водних розчинів, електрохімічному захисту металів.



О.В.Городиський закінчив у 1951 році Київський політехнічний інститут. В ІЗНХ АН УРСР починав аспірантом, працював старшим науковим співробітником, завідуючим відділом, а з 1973 по 1992 рік — директором. Вивів ряд законномірностей електрохімічної кінетики, розробив теорію нестационарного стану електрохімічних систем, біфункціональні електродні системи, що дали змогу проводити електроліз вище напруги розчинника, а також ряд технологічних методів електрохімічного одержання багатьох неорганічних матеріалів. Тривалий час був головою наукової ради АН УРСР з проблеми "Кінетика електрохімічних процесів".

До редколегії в 1989 році вперше увійшли члени-кореспонденти АН УРСР О.Г.Зарубицький, А.Ф.Попов, В.В.Стрелко, у 1990 — академіки АН УРСР С.А.Андронаті, В.В.Гончарук, О.О.Чуйко, професори І.І.Ділунг, Є.В.Лебедев, Б.І.Набишванець, Ю.Я.Фіалков, В.К.Яцимирський.



З 1993 року і до цього часу головним редактором "Українського хімічного журналу" є академік НАН України С.В.Волков (у редколегії з 1979 року) — "науковий онук" В.О.Плотнікова, члена першої редакційної колегії журналу і відповідального редактора "Записок Інститута хімії АН УССР". С.В.Волков — фундатор міжнародної наукової школи високотемпературної координаційної хімії, нових наукових напрямів в Україні — квантової хімії конденсованих середовищ і лазерохімії, автор унікальних методів високотемпературної спектроскопії. Коло сьогоденних наукових інтересів акаміка С.В.Волкова — це створен-

ня нових напрямів з фізико-неорганічної хімії, гетерогенно-гетерофазної координаційної хімії, розвиток *grin*-хімії та хімії метастабільного стану речовин.

З 1992 року С.В.Волков — директор Інституту загальної та неорганічної хімії ім. В.І.Вернадського НАНУ, з 1998 — голова наукової ради НАН України з проблеми "Неорганічна хімія", член Експертної ради Комітету з державних премій України у галузі науки і техніки, Заслужений діяч науки і техніки України, лауреат багатьох іменних премій Академії наук України.

Сергій Васильович є автором понад 1200 наукових праць, результати яких збагатили світову енциклопедичну та довідкову літературу.

У 1993 році до редколегії вперше увійшли члени Академії наук України Л.М.Марковський, Ю.І.Тарасевич, а у 1998 році — А.Г.Білоус, Г.О.Ковтун, М.О.Лозинський, М.С.Слободяник, професори В.П.Антонович, Є.І.Гладишевський, Ф.І. Данилов, А.О.Омельчук, В.І.Пехньо, В.Г.Сиромятніков.

"Український хімічний журнал", як єдине в Україні широкопрофільне хімічне видання, публікує оригінальні оглядові статті з теоретичних і прикладних проблем сучасної хімії, охоплюючи багато її розділів, в першу чергу, неорганічну та фізичну хімію, електрохімію, аналітичну хімію, хімію органічних і високомолекулярних сполук. Ці основні й традиційні розділи журналу зберігаються з 1958 року, у той же час стала значною практика видання тематичних випусків, присвячених більш звуженій (ніж рубрикація УХЖ), але перспективній і злободенній проблематиці, що включає актуальні аспекти сучасної хімічної науки.

Кваліфіковану та оперативну роботу журналу забезпечує редколегія, до складу якої входять провідні вчені-хіміки України — академіки НАНУ С.В.Волков, А.Г.Білоус, С.А.Андронаті, В.В.Гончарук, М.Т.Картель, В.П.Кухар, Є.В.Лебедев, А.Ф. Попов, члени-кореспонденти НАНУ В.М.Беляков, А.І.Вовк, В.І.Кальченко, В.М.Огенко, А.О.Омельчук, В.І.Пехньо, М.С.Слободяник, Ю.І.Тарасевич, В.В.Шевченко, доктори наук В.П.Антонович, Е.В.Панов, І.О.Фрицький, Ю.Г.Шермолович.

У розділі "Колонка редколегії" надаються огляди-прогнози з розвитку різних галузей хімічного знання. В журналі висвітлюється оперативна інформація про міжнародні хімічні конференції, симпозіуми, які проводяться в Україні, що дозволяє оцінити рівень досліджень у наукових центрах країни — Києві, Харкові, Дніпропетровську, Донецьку, Одесі, Львові та інш. У журналі друкуються статті науковців з країн дальнього — Данії, Нідерландів, Польщі, США, Німеччини, Швейцарії, Франції, Чехії, Турції, Словачкиї — та ближнього зарубіжжя — Росії, Білорусі, Литви, Азербайджану, Молдови та інш.

Значна увага приділяється роботі з молодими вченими. Результатам їх досліджень присвячуються окремі випуски журналу, в яких друкуються статті по матеріалам конференцій, що стимулює творчість молодих.

І сьогодні, всупереч всім складностям нашого часу для науки, "Український хімічний журнал" залишається одним з головних наукових видань з фундаментальних і частково прикладних досліджень, з координації робіт в Україні в галузі фізико-неорганічної хімії, координаційних сполук, хімії твердого тіла, електрохімії, нанохімії, екології та інш.